

POSTANOWIENIE

Dnia 25 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa V.(...) S.A. w W.

przeciwko R. H.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 lutego 2010 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 30 marca 2009 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając Sądowi Apelacyjnemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powódka – V.(...) S.A. w W. wniosła o zasądzenie od pozwanego – R. H. kwoty 181.930,61 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 13 grudnia 2007 r. do dnia zapłaty. Roszczeń tych powódka dochodziła w związku z rozwiązaniem umowy leasingu łączącej strony.

Wyrokiem z dnia 19 grudnia 2008 r. Sąd Okręgowy w W. uwzględnił powództwo.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 12 kwietnia 2005 r. J.(...) - spółka z o.o. w T. i R. H., zawarli umowę, której przedmiotem była sprzedaż pozwanemu wozu asenizacyjnego. Odbiór przedmiotu umowy miał nastąpić 10 maja 2005 r., a warunkiem wydania towaru była wpłata na konto J.(...) całej ceny. W dniu 4 sierpnia 2005 r. V.(...)

S.A. w W. oraz R. H. zawarli umowę leasingu operacyjnego, której przedmiotem był używany wóz asenizacyjny C.(...) 22500L z aplikatorem. Wartość ofertowa wozu wynosiła 241.582,46 zł netto. Warunki realizacji umowy określone zostały w Ogólnych Warunkach Umowy Leasingu Operacyjnego Złotowego/Dewizowego (OWULO). Pismem z dnia 4 lipca 2006 r. pozwany wypowiedział umowę leasingu z uwagi na fakt nieotrzymania przez niego przedmiotu leasingu. W odpowiedzi na to powódka wskazała, że przyczyny wypowiedzenia umowy podane przez pozwanego są bezzasadne, gdyż powódka nie odpowiada za nieterminową dostawę przedmiotu leasingu oraz za brak odbioru przedmiotu przez leasingobiorcę. Jednocześnie powódka w oparciu o § 10 ust. 2 OWULO złożyła oświadczenie o rozwiązaniu umowy leasingu ze skutkiem natychmiastowym. Pismem z dnia 4 grudnia 2007 r. powódka wezwała pozwanego do zapłaty kwoty 181.930,61 zł z tytułu rozliczenia umowy leasingu w związku z jej przedwczesnym rozwiązaniem w trybie § 10 ust. 2 OWULO. Ponadto Sąd Okręgowy ustalił, że prawomocnym wyrokiem z dnia 9 sierpnia 2007 r. w sprawie o sygn. akt I C (...) z powództwa V.(...) S.A. przeciwko R. H. Sąd Okręgowy w W. uchylił w całości nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany przez ten Sąd w dniu 25 kwietnia 2007 r., sygn. akt INC (...) i oddalił powództwo.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie. Umowa leasingu operacyjnego – zawarta przez strony - uległa rozwiązaniu w oparciu o § 11 OWULO, zgodnie z którym odmowa dostawy przedmiotu leasingu, brak odpowiedzi dostawcy na zamówienie w terminie 14 dni od daty złożenia zamówienia lub opóźnienie dostawy o więcej niż miesiąc od podanego przez dostawcę terminu, uważane jest za rozwiązanie umowy leasingu z przyczyn leżących po stronie leasingobiorcy. W takim wypadku powódce przysługiwało prawo domagania się zwrotu kosztów poniesionych w związku z nabyciem przedmiotu umowy od dostawcy obejmujących kwotę zakupu wozu asenizacyjnego u dostawcy J.(...) spółka z o.o. w wysokości 294.730,61 zł. W sprawie powódka dochodziła jedynie kwoty 181.930,61 zł, stanowiącej różnicę między wymienioną wyżej kwotą zakupu wozu od dostawcy, a kwotą otrzymaną w związku z późniejszą sprzedażą wozu w wysokości 112.800 zł.

Sąd pierwszej instancji nie uwzględnił podniesionego przez pozwanego zarzutu istnienia powagi rzeczy osądzonej. Wprawdzie w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy w W. pod sygn. akt I C (...), jak i w sprawie rozpoznawanej obecnie, występuje tożsamość stron procesu, a samo roszczenie wynika z tego samego stosunku prawnego, umowy leasingu operacyjnego, to jednak w poprzednim postępowaniu

powódka domagała się od pozwanego zwrotu kosztów ubezpieczenia, kar umownych i zdyskontowanych rat przyszłych wraz z kwotą wykupu ustalonych w oparciu o § 20 OWULO. Roszczenie to zostało prawomocnie oddalone przez Sąd jako nieudowodnione. Natomiast w niniejszym postępowaniu powódka domagała się zwrotu poniesionych kosztów realizacji zamówienia, w tym kosztów nabycia sprzętu, wyliczonych w oparciu o § 11 OWULO, które w sprawie I C (...) nie były wykazywane, ani udowodniane przez powódkę.

Na skutek apelacji wniesionej przez pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 19 grudnia 2008 r. Sąd Apelacyjny w W. postanowieniem z dnia 30 marca 2009 r. uchylił zaskarżony wyrok i odrzucił pozew. Sąd Apelacyjny uznał, że postępowanie przed sądem pierwszej instancji dotknięte jest nieważnością z przyczyny określonej w 379 pkt 3 k.p.c. na skutek naruszenia prawa procesowego – art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. – i rozpoznania sprawy, w której pomiędzy tymi samymi stronami o to samo roszczenie sprawa została osądzona prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 sierpnia 2007 r. [sygn. akt I C (...)]. W obu sprawach powódka dochodziła roszczeń związanych z rozwiązaniem umowy leasingu, do którego doszło w oparciu o uregulowania zawarte w § 10 ust. 2 i 11 OWULO. W sprawie I C (...) Sąd Okręgowy rozpoznał już żądanie, z którym powódka wystąpiła ponownie, oddalając je jako nieudowodnione. Podstawy faktyczne roszczeń w obu sprawach były tożsame, gdyż wynikały z rozliczenia tej samej umowy leasingu, która uległa rozwiązaniu. Granice przedmiotowe powagi rzeczy osądzonej określa przedmiot rozstrzygnięcia Sądu i podstawa faktyczna tego rozstrzygnięcia, które mogą różnić się od samego żądania pozwu. W sprawie I C (...) Sąd pierwszej instancji nie ograniczył się tylko do zbadania roszczenia w postaci zgłoszonej w pozwie (raty leasingu, ubezpieczenie, kara umowna), ale zajął się ustaleniem czy z faktów przytoczonych przez powoda, tj. żądania i uzasadniających go okoliczności, nie wynikają jeszcze inne, dalsze roszczenia (o zwrot kosztów nabycia przedmiotu leasingu) w oparciu o § 11 OWULO i przyjął, że roszczenie takie mogły być uzasadnione, lecz powódka ich nie udowodniła. W tej postaci wyrok Sądu Okręgowego stał się prawomocny. W tej sytuacji rozpoznanie sprawy i wydanie wyroku skutkowało nieważnością postępowania z przyczyny określonej w art. 379 pkt 3 k.p.c.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego zostało zaskarżone skargą kasacyjną wniesioną przez powódkę opartą na podstawie naruszenia przepisów postępowania poprzez:

- niewłaściwe zastosowanie przepisu art. 199 § 1 pkt. 2 k.p.c. w związku z art. 366 k.p.c. i przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że w sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, a to z uwagi na zakres rozpoznania wcześniej zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 sierpnia 2007 r. sygn. akt I C (...) sporu pomiędzy tymi samymi stronami. Sąd drugiej instancji bezpodstawnie przyjął bowiem, że w obu postępowaniach zachodziła tożsamość roszczeń;
- błędną interpretację art. 321 k.p.c. polegającą na przyjęciu, że Sąd rozstrzygający w sprawie o sygn. akt I C (...) mógł wyrokować co do przedmiotu nie objętego żądaniem pozwu, co z kolei miało wpływ na określenie granic prawomocności materialnej, a tym samym na wynik niniejszego postępowania.

Powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W skardze kasacyjnej bezzasadnie podniesiono zarzut naruszenia art. 321 k.p.c. przez błędną interpretację tego przepisu. Zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c., sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Przedmiot żądania jest kształtowany treścią żądania zawartego w pozwie oraz podstawą faktyczną (*causa petendi*) przytoczoną przez powoda w pozwie, ewentualnie później w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji, dla uzasadnienia zgłoszonego żądania. Wyrokując, sąd powinien orzec nie tylko o roszczeniu zgłoszonym w pozwie i w jego granicach, ale także w granicach podstawy faktycznej podanej przez powoda. W przeciwnym wypadku, gdyby podstawą rozstrzygnięcia były inne fakty niż przytoczone przez powoda, sąd przekracza granice orzekania określone w art. 321 § 1 k.p.c. (por. wyrok SN z dnia 18 marca 2005 r., II CK 556/04, OSNC z 2006 r., nr 2, poz. 38). W przypadku uprawomocnienia się takiego wyroku będzie on jednak korzystał w pełnym zakresie z powagi rzeczy osądzonej określonej w art. 366 k.p.c. (por. postanowienie SN z dnia 9 maja 2008 r., II PK 319/07, niepubl.). Uwzględniając powyższe, nie było wykluczone, że w sprawie I C (...) zakończonej prawomocnym wyrokiem z dnia 9 sierpnia 2007 r. Sąd Okręgowy w W. mógł orzec także o roszczeniach nie zgłoszonych przez powoda lub na innej podstawie faktycznej niż przytoczonej w pozwie.

Zgodnie z art. 366 k.p.c., wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Badając zakres powagi rzeczy osądzonej

prawomocnego wyroku, należy uwzględnić tzw. aspekt podmiotowy oraz przedmiotowy rozstrzygnięcia. Zakres przedmiotowy rozstrzygnięcia określa podstawa faktyczna i prawna rozstrzygnięcia (por. wyrok SN z dnia 21 czerwca 2006 r., II CSK 34/06, niepubl.). Dla jej ustalenia w pierwszej kolejności należy wziąć pod uwagę treść żądania i jego podstawę faktyczną przytoczoną w pozwie oraz ewentualne dalsze okoliczności faktyczne przytoczone przez powoda już po wniesieniu pozwu. Następnie należy uwzględnić także roszczenia i okoliczności faktyczne, które sąd wziął pod uwagę wyrokując w sprawie.

W pozwie wniesionym w sprawie I C (...) powódka dochodziła żądania zapłaty na podstawie weksla in blanco, który został wypełniony przez powódkę w związku z rozwiązaniem umowy leasingu wskutek jej jednostronnego oświadczenia z dnia 22 listopada 2006 r. złożonego na podstawie § 10 ust. 2 OWULO. W konsekwencji weksel obejmował sumę kwot, które należały się powódce w takim przypadku na podstawie § 20 OWULO, tj. koszty ubezpieczenia, kary umowne, zdyskontowane raty przyszłe wraz z kwotą wykupu. W pozwie powódka odwołała się także do stosunku podstawowego – umowy leasingu zawartej przez strony. Dla zabezpieczenia roszczeń wynikających z tej umowy pozwany podpisał i wręczył powódce weksel *in blanco*. W pozwie powódka wskazała nie tylko przyczynę wypełnienia weksla, ale również podstawę (§ 20 OWULO) wyliczenia kwot dochodzonych od pozwanego na podstawie weksla. Zważywszy na powyższe spór nie tylko na skutek wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty przez pozwanego, ale także poprzez odwołanie się powódki już w pozwie do stosunku podstawowego przeniósł się na płaszczyznę stosunku podstawowego i obejmował ocenę zasadności żądania przez powódkę należności przewidzianych w § 20 OWULO. W tym też zakresie sprawa została prawomocnie osądzona wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 sierpnia 2007 r. w sprawie I C (...). Nieuzasadnione było przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że w sprawie tej Sąd Okręgowy orzekł również o roszczeniu powódki wywodzonym z postanowienia § 11 OWULO. Wprawdzie Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wyroku z dnia 9 sierpnia 2007 r. ustalił, że umowa leasingu uległa rozwiązaniu na podstawie § 11 OWULO, a nie – jak twierdziła powódka w pozwie – wskutek złożonego przez nią oświadczenia na podstawie postanowienia § 10 ust. 2 OWULO, jednakże taka ocena prawna była jedynie przesłanką oddalenia powództwa obejmującego żądanie powódki zgłoszone na podstawie postanowienia § 20 OWULO. Oddalając powództwo, Sąd nie rozstrzygnął o konsekwencjach prawnych między stronami wynikających z postanowienia § 11 OWULO, gdyż powódka nie twierdziła i nie

dowodziła okoliczności uzasadniających uwzględnienie roszczenia na tej właśnie podstawie. W uzasadnieniu wyroku w sprawie I C (...) Sąd Okręgowy przyjął, że w związku z tym, że powódka powództwo oparła o weksel gwarancyjny w związku z zarzutami pozwanego wniesionymi od nakazu zapłaty, spór z płaszczyzny prawa wekslowego przeniósł się na płaszczyznę stosunku podstawowego. Innych jednak roszczeń – poza opartymi o § 20 OWULO, które okazały się nieuzasadnione – powódka nie udowodniła, co uzasadniało oddalenie powództwa. Dokonując ustalenia zakresu powagi rzeczy osądzonej w związku z taką oceną zawartą w uzasadnieniu prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego, należy mieć na uwadze, że pojęcie nieudowodnionego roszczenia oraz nieudowodnionych okoliczności faktycznych można odnieść wyłącznie do roszczeń zgłoszonych i okoliczności faktycznych powołanych przez powoda w rozstrzygniętej prawomocnie sprawie. Zważywszy na powyższe, błędna była ocena Sądu Apelacyjnego, że obecnie dochodzone przez powódkę roszczenie o zapłatę przez pozwanego zwrotu kosztów poniesionych w związku z nabyciem przedmiotu leasingu, zgłoszone na podstawie postanowienia § 11 OWULO, było już przedmiotem prawomocnego rozstrzygnięcia w wyroku Sądu Okręgowego w W z dnia 9 sierpnia 2007 r. w sprawie I C (...), skoro w sprawie tej powódka nie zgłosiła takiego roszczenia, ani też nie powołała okoliczności faktycznych uzasadniających takie żądanie.

Biorąc powyższe pod uwagę, uzasadniony jest zarzut skargi kasacyjnej naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 366 k.p.c. przez bezzasadne przyjęcie, że w sprawie zachodziła powaga rzeczy osądzonej. Porównanie podstawy faktycznej i prawnej żądań powódki w obu sprawach uzasadnia wnioszek, że powódka powołała w nich różne podstawy faktyczne oraz dochodziła roszczeń, wprawdzie o zapłatę, ale w oparciu o inne podstawy prawne. Natomiast w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem z dnia 9 sierpnia 2007 r. Sąd Okręgowy nie orzekł z przekroczeniem granicy wynikającej z art. 321 § 1 k.p.c. Należy mieć przy tym także na uwadze, że w przypadku wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty, wydanego na podstawie weksla i przeniesienia sporu z płaszczyzny prawa wekslowego na płaszczyznę stosunku podstawowego, strony mogą powoływać się także na inne okoliczności faktyczne niż te, które były przyczyną wystawienia weksla (por. uchwałę SN z dnia 7 stycznia 1967 r., III CZP 19/66, OSNCP z 1968 r., nr 5, poz. 79, uchwałę SN z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70, OSNC z 1973 r., nr 5, poz. 72 oraz wyrok SN z dnia 14 marca 1997 r., I CKN 48/97). Nie oznacza to jednak, że w procesie prowadzonym na podstawie weksla powód jest zobowiązany do powołania wszelkich możliwych okoliczności faktycznych dla

uzasadnienia ewentualnych innych roszczeń, które mogą być dochodzone na podstawie stosunku podstawowego, także tych, które nie zostały inkorporowane w treści weksla. Dochodzenie tych roszczeń nie jest wykluczone w innym postępowaniu na podstawie stosunku podstawowego.

Mając powyższe na uwadze zaskarżone postanowienie uchylono na podstawie art. 398¹⁶ § 1 k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.